

IAN MCEWAN

Opetukset

SUOMENTANUT JUHANI LINDHOLM



HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA



FILI – Suomalaisen kirjallisuuden vientikeskus on tukenut tämän kirjan suomentamista.

Lyrics from "Pale Blue Eyes", words and music by Lou Reed © 1968,
reproduced by permission of Oakfield Avenue Music Ltd / EMI Music
Publishing, London W1T 3LP.

Englanninkielinen alkuteos:

Lessons

Copyright © Ian McEwan 2022

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-44870-9

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022



Sisarelleni Margy Hopkinsille
sekä veljilleni Jim Wortille ja David Sharpille

Ensin tunnetaan. Sitten langetaan.

JAMES JOYCE, *FINNEGANS WAKE*

ENSIMMÄINEN OSA

1

EI SE OLLUT unta, vaan muistojen virtaa unettomana yönä. Oltiin jälleen kerran pianotunnilla – oranssi laattalattia, yksi korkea ikkuna, uusi pystypiano muuten tyhjässä huoneessa sairastuvan vieressä. Roland oli yhdentoista ja harjoitteli yksinkertaistettua versiota sävelmästä, jonka muut saattaisivat tuntea Bachin ensimmäisenä preludina *Wohltemperierte Klavierin* osasta yksi, mutta hänelle sellainen ei sanonut mitään. Hän ei miettinyt oliko kappale kuuluisa tai vähemmän kuuluisa. Se ei liittynyt mihinkään erityiseen aikaan eikä paikkaan. Hän ei osannut ajatella, että joku oli joskus nähnyt vaivaa sen säveltämisessä. Musiikki yksinkertaisesti oli olemassa, se liittyi kouluun, se oli jotain pimeää, kuin talvinen mäntymetsä, jotain yksinomaan hänelle kuuluvaa, kylmän surun henkilökohtainen labyrintti. Se ei koskaan päästäisi häntä otteestaan.

Opettaja istui hänen vieressään pitkällä pianopenkillä. Pyöreäkasvoisena, suoraselkäisenä, hajuvedentuoksuisena, ankarana. Hänen kauneutensa kätkeytyi käytöstapojen taakse. Hän ei milloinkaan ärhennellyt mutta ei hymyillytkään.

Jotkut pojista sanoivat naista hulluksi, mutta siihen Roland ei oikein uskonut.

Hän teki virheen taas samassa kohdassa, siinä missä aina ennenkin, ja opettaja nojautui lähemmäs näyttääkseen mitä piti tehdä. Opettajan käsivarsi painautui lujana ja lämpimänä olkapäätä vasten, kädet maalattuine kynsineen olivat melkein hänen sylissään. Rolandille tuli kamala, kutkuttava olo, joka häiritsi keskittymistä.

”Kuuntele. Sellainen kevyt liplattava ääni.”

Roland ei kuitenkaan kuullut mitään kevyttä liplatusta, kun opettaja soitti. Hajuveden tuoksu vyöryi hänen ylitseen ja kuuroutti hänet, työntyi pyöreän viekoittelevana hänen ajatuksiinsa kuin kova esine, kuin joen hioma kivi. Kaksi vuotta myöhemmin hänelle selvisi, että kyse oli ruusuvedestä.

”Yritä uudestaan.” Ääni kohosi varoittavasti loppua kohden. Opettaja oli musikaalinen, hän ei. Roland tajusi, että opettajan ajatukset olivat muualla, hän itse oli pelkkä tylsä ja mitätön musteentuhruinen sisäoppilaitoksen poika, yksi monista. Sormet painautuivat soinnittomille koskettimille. Hän näki hankalan kohdan nuottilehdellä jo ennen kuin ehti siihen asti, se tapahtui etukäteen, virhe lähestyi kädet levällään kuin äiti valmiina nostamaan hänet syliinsä, aina sama virhe, joka pian kaappaisi hänet haltuunsa ilman suikon toivoakaan. Siinä sitä oltiin. Peukalo eli omaa elämäänsä.

Yhdessä he kuuntelivat väärrien nuottien katoamista hiljaisuuden huminaan.

”Anteeksi”, hän kuiskasi hiljaa itsekseen.

Opettajan harmi purkautui nopeana nenäntuhahduksena, käänteisenä niiskautuksena, joita Roland oli kuullut ennenkin. Samassa opettaja vei sormensa hänen sisäreidelleen, juuri siihen kohtaan missä harmaat sortsit loppuivat, ja nipisti

kovaa. Illalla siinä olisi pikkuinen sinelmä. Opettajan viileä käsi siirtyi saman tien sortsien alle, missä alushousujen lahkeen kuminauha tuli vastaan. Roland kavahti, kompuroi ylös jakkaralta ja jäi posket punaisina seisomaan sen viereen.

”Istu alas. Aloita alusta!”

Opettajan tiukka äänensävy pyyhki pois sen, mitä juuri oli tapahtunut. Sitä ei enää ollut olemassa, eikä Roland ollut varma oliko koskaan ollutkaan. Hän oli jälleen kerran nähnyt sokaisevan välähdyksen aikuisten maailmasta, ja se pani hänet epäilemään itseään. Aikuiset eivät milloinkaan paljastaneet mitä oikeasti tiesivät. He salasivat lapsilta näiden tietämättömyyden rajat. Tapahtuipa mitä tahansa, lapsi oli aina syyppää, ja Roland oli perusluonteeltaan tottelevainen poika. Niinpä hän nytkin istuutui, nosti katseensa nuottilehdellä riippuvien ynseiden diskanttiavainten pystyriviin ja aloitti entistä hapa-roivammin alusta. Tässä sakeassa viidakossa oli turha odottaa mitään liplatuksia. Aivan liian pian edessä oli jälleen sama kohtalokas paikka. Katastrofia ei voinut välttää, sen tietäminen sinetöi asian ja peukalo painui idioottimaisesti alas, kun sen olisi pitänyt pysyä paikallaan. Hän pysähtyi. Viipyilevä riitasointu jäi ilmaan roikkumaan kuin hänen julki lausuttu nimensä. Opettaja otti hänen leukansa rystysensä ja peukalonsa väliin ja käänsi hänen kasvonsa itseensä päin. Jopa opettajan hengitys tuoksui hyvältä. Siirtämättä katsettaan hänen silmistään opettaja kurotti kaksitoistatuumaisen viivaimen pianon päältä. Roland ei aikonut päästää häntä läimäyttämään sillä, mutta jakkaralta ylös könyäminen vaati niin paljon huomiota, ettei hän osannut olla tarpeeksi varuillaan. Opettaja ei lyönyt viivoittimen lappeella, vaan reunalla, ja isku osui polveen niin että tuntui. Roland astahti taaksepäin.

”Sinä teet niin kuin käsketään. Istu alas.”

Jalkaan sattui, mutta Roland ei koskisi siihen, ei nyt. Hän katsahti vielä kerran opettajaan, katsoi tämän kauneutta, tiukkaan napitettua korkeakauluksista paitapuseroa helmiäisnappeineen, viuhkamaisia diagonaalisia laskoksia, jotka hänen rintansa muodostivat kankaaseen kiinteän, korrektin katseen alapuolella.

Roland otti jalat alleen, juoksi kuukausien mittaista pylväskäytävää, kunnes hän oli kolmetoistavuotias ja oli myöhäinen ilta. Opettaja oli jo monta kuukautta esiintynyt hänen haavekuvissaan juuri ennen nukahtamista. Tämä kerta oli kuitenkin erilainen, kylmä putoamisen tunne vatsanpohjassa oli jotakin mitä kai sanottiin hurmioksi. Kaikki oli uutta, hyvää tai pahaa, mutta joka tapauksessa yksin hänen omaansa. Mikään ei ollut koskaan tuntunut yhtä kiihottavalta kuin se hetki, josta ei ollut paluuta. Liian myöhäistä, ei paluuta, siitä viis. Ällistyneenä hän laukesi ensi kertaa omaan käteensä. Toinnuttuaan hän istui pimeässä, nousi vuoteesta ja meni asuntolan vessaan tarkastelemaan vaaleaa hyhmää kämmenellään, lapsen kämmenellä.

Nyt muistot sulautuivat uniin. Hän sukelsi aina vain lähemmäs, läpi kimmeltävän kaikkeuden, näki vuorenhuipulta edessä aukeavan kaukaisen valtameren, samankaltaisen kuin Cortés oli nähnyt runossa, jonka koko luokka joutui jälkistunnossa kirjoittamaan kahteenkymmeneenviiteen kertaan. Meri täynnä kiemurtelevia olioita, pienempiä kuin nuijapäät, miljoonittain aina kaartuvaan taivaanrantaan saakka. Ja hän sukelsi vielä lähemmäs, kunnes alkoi seurata yhtä nimenomaista otusta, joka ui eteenpäin muiden keskellä, tungeksi ja tönä tieltään sisaruksiaan sileäpintaisissa vaaleanpunaisissa tunneleissa, ohitti muita, jotka uupuivat ja jäivät jälkeen. Viimein hän saapui ypöyksiin mahtavan, aurinkona hohtavan

kiekon eteen, kiekon joka pyöri hitaasti myötäpäivään tyyneenä ja tietäväisenä, välinpitämättömästi odottaen. Jos ei hän, niin sitten joku toinen. Kun hän työntyi sisään paksujen verenpunaisten verhojen lomitse, jostain kaukaa kuului parkaisu, sitten äkkiä näkyivät itkevän vauvan kasvot.

Hän oli aikuinen mies, piti itseään runoilijana, hänellä oli krapula ja viiden päivän parransänki, ja nyt hän rämpi makuuhuoneessa ylös tokkuraisesta unesta, kompuroi itkevän lapsen huoneeseen, nosti vauvan pinnasängystä ja piteli sitä hellästi sylissä.

Sitten oltiinkin jo alakerrassa, ja vauva nukkui huovan sisällä hänen rintaansa vasten. Keinutuoli, sen vieressä matalalla pöydällä maailman levottomuuksista ja murheista kertova kirja, jota hän ei koskaan lukisi vaikka oli sen ostanut. Hänellä oli ihan riittävästi omiakin murheita. Edessä oli lasinen pariovi kapeaan lontoolaiseen kaupunkipihaan, jonka sumuisessa, märässä aamunkoitossa seisoj yksinäinen, lehdetön omenapuu. Siitä vasemmalla olivat ylösalaisin käännettyt vihreät kottikärryt, joihin ei ollut koskettu kuin luultavasti joskus edellisenä kesänä. Vähän lähempänä oli pyöreä metallipöytä, jonka hän oli aina aikonut maalata. Loppukevään koleus peitti sen tosiasian, että puu oli kuollut eikä siihen enää tulisikaan lehtiä. Vielä viime heinäkuussa, jolloin oli ollut kolmen viikon yhtämittainen kuiva kausi, hän olisi voinut pelastaa sen, vaikka kasteluletkujen käyttö olikin kielletty. Hänellä oli kuitenkin ollut liian paljon muuta puuhaa, jotta hän olisi ehtinyt raahata täysiiä vesiämpäreitä puutarhan perukoille.

Hänen silmänsä painuivat umpeen, hän nojautui taaksepäin ja vaipui taas muistoihin, ei uneen.

Preludi soi juuri kuten pitikin. Siitä oli kauan kun hän oli viimeksi ollut täällä, yksitoistavuotiaana kävelemässä kol-

menkymmenen muun joukossa kohti vanhaa kaarihallia. He olivat liian nuoria tajutakseen, kuinka surkeita olivat, ja liian kylmissään keskustellakseen mistään. Kuin balettiseurue he askelsivat vastahakoisesti yhtä jalkaa aamusumun keskellä alas jyrkkää ruohikkoista rinnettä ja ryhmittäytyivät kuuliaisesti jonoon hallin oven eteen odottamaan oppitunnin alkamista.

Sisällä, aivan keskellä kaarikattoista tilaa, seisoi hiilikäyttöinen kamiina, ja heti lämmettyään he heittäytyivät riehakaiksi. Se oli mahdollista täällä mutta ei missään muualla, sillä heidän latinanopettajansa, lyhyt ja lempeä skotti, ei osannut pitää kuria. Liitutaululla luki opettajan käsialalla: *Exspectata dies aderat*. Sen alapuolelle oli joku pojista raapustanut kömpelöllä käsialalla: *Odotettu päivä koitti*. Heitä oli valistettu, että tässä samaisessa hallissa miehet olivat joskus entisinä vaikeina aikoina valmistautuneet käymään merisotaa ja opiskelleet miinanlaskun matematiikkaa. Ne olivat olleet heidän läksyjään. Nyt yksi isokokoinen pojanköriläs, tunnettu koulukiusaaja, löntysteli luokan eteen, kumartui ja tarjosi virnistellen takamuksensa, jotta lempeä skotti saisi tehottomasti läimiä sitä viivaimella. Kiusaaja ansaitsi kannustushuutoja, koska kenenkään muun kantti ei olisi riittänyt samaan.

Meteli ja sekamelska yltyivät, ja kun jotakin valkoista lensi pulpettien yli, Roland yhtäkkiä muisti että oli maanantai ja odotettu päivä tosiaankin oli taas koittanut. Hänellä oli ranteessaan isältä saatu muhkea kello. *Älä hävitä sitä*. Kolmenkymmenenkahden minuutin päästä alkaisi pianotunti. Hän koetti olla ajattelematta pianonsoitonopettajaa, sillä hän ei ollut harjoitellut soittoläksyään. Nuottien metsä oli synkkä ja pelottava ennen sitä kohtaa, missä hänen peukalonsa syöksyi sokeasti alas. Jos ajatteli äitiä, alkoi heikottaa. Äiti oli kaukana eikä voisi auttaa, joten häntä oli turha ajatella ollenkaan.

Maanantain koittamista ei kerta kaikkiaan voinut estää. Edellisen viikon mustelma alkoi jo haalistua, ja mitäpä iloa oli opettajan tuoksun muistelemisestakaan? Se oli aivan eri asia kuin tuoksun tunteminen nenässään tositilanteessa. Vähän kuin kuva ilman värejä, tai paikka, tai paikan herättämä tunne tai jotain siltä väliltä. Kauhun takana lymysi toinen, kuttava tunne, joka sekin oli työnnettävä syrjään.

Roland Bainesille, joka istui unettomana keinutuolissa, ulkona heräilevä kaupunki oli vain kaukaista, hetki hetkeltä yltävää kohinaa. Ruuhka-aika. Unesta ja vuoteistaan repäisyt ihmiset humisivat kaduilla kuin tuuli. Hänellä itsellään ei ollut täällä muuta tehtävää kuin toimia vuoteena pojalleen. Hän tunsu vauvan sydämenlyönnit rintaansa vasten, syke oli vähän yli kaksi kertaa nopeampi kuin hänellä. Heidän sydämensä sykkivät väliin samassa, väliin eri tahdissa, mutta jonnain päivänä nuo tahdit erkanisivat lopullisesti toisistaan. Näin lähellä ne eivät olisi enää milloinkaan. Hän tuntisi lastaan entistä vähemmän, sitten vielä vähemmän. Muut tuntuivat Lawrencen häntä paremmin, tietäisivät missä tämä olisi, mitä tekisi ja puhuisi, ja tämä kiintyisi johonkuhun ystävään, sitten rakastettuun. Itkisi joskus yksinään. Isä kävisi toisinaan kylässä, vilpitön halaus, työasioiden päivitys, perhetilanne, vähän politiikkaa, sitten hei hei. Siihen saakka Roland kuitenkin tietäisi pojasta kaiken, olisi joka ikinen hetki selvillä tämän olinpaikasta. Hän oli vauvan vuode ja jumala. Pitkä irrottautuminen saattoi olla vanhemmuuden ydintä, mutta tästä hetkestä katsoen sitä oli mahdoton käsittää.

Siitä oli monta monituista vuotta, kun hän oli itse irrottautunut yksitoistavuotiaasta pojasta, jolla oli salainen soikea jälki sisäreidessä. Tuona iltana valojen sammuttua makuusalissa hän oli mennyt vessaan, laskenut yöpuvunhousunsa

ja kumartunut katsomaan tarkemmin. Hän erotti opettajan etusormen ja peukalon painauman, tallentuneen merkin itse tapahtumasta. Jonkinlaisen valokuvan. Ei tehnyt kiipeää, kun hän siveli sormellaan kohtaa, jossa vaalea iho vaihtui vihertävän siniseksi. Hän painoi kovempaa aivan jäljen keskikohdasta, joka oli melkein musta. Sekään ei sattunut.

*

Vaimon katoamista, poliisin vierailuja ja kotitalon sinetöintiä seuranneina kuukausina Roland oli monta kertaa koettanut mielessään selittää aavemaista tunnetta sinä yönä, kun hän oli yhtäkkiä huomannut olevansa yksin. Uupumus ja stressi olivat vieneet ajatukset takaisin lähtökohtiin, perusperiaatteisiin, loputtomaan menneisyyteen. Pahempaa olisi ollut, jos olisi tiennyt mikä tulevaisuudessa odotti – lukuisat vierailut huolten huuhtomassa toimistossa odottamassa vuoronumeroaan lattiaan pultatulla muovipenkillä sadan muun ihmisen joukossa, tapaamiset joissa hän yritti puolustaa hakemuksiaan Lawrence H. Bainesin kiemurrellessa ja jokeltaessa syllissä. Lopulta hän onnistui kuin onnistuikin saamaan yksinhuoltajille tarkoitettua valtionavustusta, leskeneläkettä vaikka vaimo ei ollut edes kuollut. Kun Lawrence täyttäisi yhden vuoden, hänelle järjestyisi päivähoitopaikka ja isä saisi töitä jostakin puhelinpäivystyksestä tai vastaavasta. Kuuntelevana korvana. Kävihän se järkeen. Voisiko hän muka antaa toisten raataa hänen puolestaan ja itse maata kotona ja sommitella säkeitä? Eipä siinä mitään. Käypä järjestely, jonka hän hyväksyi – ja jota hän inhosi.

Se, mitä ajat sitten oli tapahtunut pienessä huoneessa sairastuvan vieressä, oli ollut aivan yhtä vahingollista kuin hä-

nen nykyinen ahdinkonsa, mutta hän oli silloinkin jatkanut elämäänsä ulkonaisesti melkein tavallisena ihmisenä. Tuhoisinta saattaisi olla sisältä kumpuava tunne väärässä olemisesta. Jos sellainen tunne oli aiheeton lapsena, miksi ruveta nytkään potemaan syyllisyyttä? Turha syytellä itseään, kun pitäisi syyttää Alissaa. Hän osasi tämän postikortit ja jäähyväisviestin ulkoa. Tavallisesti sellaiset viestit jätetään keittiön pöydälle. Alissa oli jättänyt omansa hänen tyynylleen kuin hotellin suklaatervehdyksen. *Älä yritä etsiä minua. Ei tämä sinun syytäsi ole. Rakastan sinua, mutta tämä on lopullista. Olen elänyt väärää elämää. Ole kiltti ja yritä antaa anteeksi.* Kotiavaimet olivat Alissan puolella sänkyä.

Mitä rakkautta tuollainen oli olevinaan? Oliko lapsen synnyttäminen väärää elämää? Yleensä vasta tuhdin drinkin jälkeen Roland takertui inhottavaan viimeiseen lauseeseen, jonka Alissa oli jättänyt keskeneräiseksi. *Ole kiltti ja yritä antaa anteeksi*, sen olisi pitänyt kuulua, *niin kuin minä olen antanut itselleni*. Rintamakarkurin itsesääli vastaan hyljätyn kirkas katkeruus. Se kovettui kovettumistaan jokaisen viskitilkan myötä. Näkymättömän sormen, joka koukistui kutsuvasti. Hän vihasi Alissaa hetki hetkeltä enemmän, ja jokainen ajatus toisti edellisiä, muunteli Alissan omahyväisen paon teemaa. Pähkäilyään tunnin verran rikoksen historiaa Roland tiesi, että alettiin olla lähellä käännekohtaa, jossa illan henkinen työ kirkastuisi. Ihan kohta, enää yksi drinkki. Ajatukset alkoivat hidastua ja sitten yhtäkkiä seisahtuivat kokonaan, ihan noin vain niin kuin juna runossa, jonka luokka joutui rangaistuksen uhalla opettelemaan ulkoa. Kuuma päivä seisakkeella Glouchestershiressä, hiljaisuus jonka keskellä joku yskähtää. Kohta kaikki valkenisi kirkkaana ja kuulaana kuin linnunlaulu korvan juuressa. Roland oli lopultakin humalas-

sa ja vapaa rakastamaan, haluamaan Alissaa takaisin. Alissan etäistä, enkelimäistä kauneutta, hänen hentoluisia ja siroja käsiään, ääntään jossa kuului hento kaiku lapsuudesta Saksassa ja joka oli aivan pikkuisen käheä, kuin huutamisen jäljiltä. Vaikka hän ei koskaan huutanutkaan. Roland rakasti häntä ja oli epäilemättä itse syypää tapahtuneeseen, joten oli kaunis ele, että Alissa viimeisessä viestissään vakuutti muuta. Roland ei lopulta tiennyt miltä osin oikein oli vajavainen, joten oli paras ajatella, että kaikilta osin.

Silloin hän tavallisesti lampsi murheissaan ja tokkuraisena yläkertaan, kävi katsomassa että vauvalla oli kaikki kunnossa ja saattoi sitten rojahtaa täysissä pukeissa poikittain sängylle, kunnes havahtui pimeässä pikkutunneilla kiukkuisena ja janoissaan, pää täynnä hurjia ajatuksia omasta erinomaisuudestaan ja kärsimistään vääryyksistä. Hänellä oli melkein yhtä suuret tulot kuin Alissalla, hän oli omistanut aivan yhtä paljon aikaa – myös öitä – Lawrencelle, oli ollut uskollinen ja rakastava aviomies, ei ollut ikinä esittänyt runoilijaneroa, jolla on aivan omat sääntönsä. Hän oli toisin sanoen ollut perässä vedettävä hölmö, ja siksi Alissa oli jättänyt hänet, oli kenties löytänyt jostain todellisen miehen. Ei, ei, hyvä hän oli, ja hän vihasi Alissaa. Tämä oli lopullista. Ajatukset olivat jälleen kiertäneet kehää eikä nukkumisesta tulisi enää mitään, parhaassakin tapauksessa voisi vain maata selällään, kuulostella Lawrencea ja uppoutua muistoihin, haluihin, keksintöihin, jopa kelvollisiin runonsäkeisiin, joita ei kuitenkaan huvittanut merkitä muistiin – kaikkea tätä tunnin, sitten toisen ja kolmannen, kunnes aamu koittaisi. Kohta hän kävisi taas ajatuksissaan läpi poliisin vierailun, epäilykset joita häneen oli kohdistettu, myrkyllisen pilven jolta hän oli talonsa eristänyt, ja sen pitäisikö homma tehdä vielä toistamiseen. Yhtenä yönä

tämä arvoton pohdiskelu oli johtanut ajatukset jälleen piano-tuntiin. Kaikuvaan huoneeseen, johon hän oli kompuroinut sisään ja jossa hänet oli pakotettu vain katselemaan.

Latinan ja ranskan myötä hän oli oppinut aikamuotoja. Niitä oli ollut aina, mennyt aika, nykyhetki, tuleva aika. Hän ei ollut ennen huomannutkaan, miten aikaa kielessä jaoteltiin. Nyt hän tiesi sen. Opettaja käytti kestopreesensia lähitulevaisuuden määrittämiseen.

”Istut selkä suorana, leuka pystyssä. Pidät kyynärpäät suorassa kulmassa. Sormet valmiina, vähän taivutettuina, ja ranheet rentoina. Katse on suunnattu suoraan nuottilehteen.”

Hän tiesi kyllä myös, mikä suora kulma on. Aikamuodot, kulmat, miten sana preesens lausutaan. Nämä kaikki olivat tosielämän asioita, joiden opiskelua varten isä oli passittanut hänet kahdentuhannen mailin päähän äidistä. Maailmassa oli miljoonittain aikuisten asioita, jotka hän tulisi tuntemaan yksi kerrallaan. Hän oli ehtinyt jo valehdella, kun opettaja kovisteli häntä sen viikon harjoittelusta. Opettaja istui taas aivan hänen vieressään ja oli kietonut hänet hajuvesipilveensä. Jälki, jonka opettaja oli tehnyt hänen reiteensä, oli jo haalistunut, eikä edes muistikuva tapauksesta tuntunut enää luotettavalta. Tosin jos opettaja yrittäisi vielä uudestaan satuttaa häntä, hän ryntäisi hetkeäkään arvelematta ulos. Hän tunsikin jopa jonkinlaista voimaa rinnassaan, oli jotenkin kiihottavaa teeskennellä harjoitelleensa viikolla kolme tuntia. Tosiasiassa hän oli harjoitellut nolla tuntia, ei edes kolmea minuuttia. Hän ei ollut tähän mennessä koskaan huijannut ketään naista. Pulas-ta päästäkseen hän oli kyllä valehdellut isälle, jota hän pelkäsi, mutta äidille hän oli aina puhunut totta.

Opettaja rykäisi hiljaa, mistä saattoi päätellä, että hän oli nielaissut valheen. Tai sitten ei.

”No hyvä. Annahan mennä sitten”, opettaja kuiskasi.

Isokokoinen mutta ohut aloittelijoiden nuottivihko oli avattu keskeltä. Ensimmäistä kertaa Roland huomasi keskittämisen kolme niittiä, jotka liittivät sivut yhteen. Niitä ei ollut tarkoitus soittaa – pötkö ajatus melkein hymyilytti. Diskanttiavaimen jyrkkä ylöspäin suuntautuva lenkki, bassoavain joka oli kippurassa kuin kanin sikiö biologiankirjan kuvassa, mustat nuotit ja valkoiset joita pidettiin alhaalla pitempään, koko koirankorville sormeiltu tuhrainen aukeama kuin henkilökohtaisena rangaistuksena hänen edessään. Nyt mikään tuosta kaikesta ei näyttänyt tutulta, ei edes epäystävälliseltä.

Kun hän aloitti, ensimmäinen nuotti soi kaksi kertaa voimakkaammin kuin seuraava. Hän siirtyi varovasti kolmanteen, sitten neljänteen, ja lisäsi vauhtia. Ensin soitto oli varovaista, sitten se alkoi tuntua huijaukselta. Harjoittelemattomuus oli vapauttanut hänet. Hän totteli nuotteja, vasen käsi, oikea käsi, lyijykynällä piirrettyjä sormituksia hän ei edes katellut. Ei tarvinnut kuin muistaa painaa koskettimia oikeassa järjestyksessä. Vaarallinen kohta tuli yhtäkkiä vastaan, mutta nyt vasemman käden peukalo unohti painua alas, ja sitten olikin jo myöhäistä, hän oli selvinnyt siitä, oli päässyt yli, liikkui sujuvasti ja tasaisesti metsän yläpuolella, missä oli enemmän tilaa ja valoa, ja hetken hän kuvitteli jo pystyvänsä erotamaan melodiantapaisen leijumassa kuin jonkinlainen vitsi hänen tuottamiensa äänten tasaisen marssin yläpuolella.

Ohjeiden seuraaminen, kaksi tai kolme sekunnissa, vaati kaiken huomion. Hän unohti itsensä, jopa opettajan. Aika ja paikka sulautuivat toisiinsa. Piano katosi niin kuin itse ole-massaolokin. Kun hän äkkiä huomasi olevansa lopussa ja soittavansa helppoa avointa sointua kahdella kädellä, tuntui

kuin olisi herännyt yöunilta. Hän ei kuitenkaan nostanut käsiä koskettimilta kuten kappaleen loppuun merkitty kokonuotti olisi edellyttänyt. Sointu jäi kaikumaan ja vaimeni hitaasti pienessä kalustamattomassa huoneessa.

Hän ei nostanut käsiään vielä silloinkaan, kun tunsi opettajan käden pääläellään, ei edes silloin kun opettaja painoi kättään voimakkaasti alaspäin ja käänsi hänen kasvonsa itseensä päin. Opettajan ilmeestä ei mitenkään pystynyt päätelemään, mitä seuraavaksi tapahtuisi.

Opettaja sanoi hiljaa: ”Sinä...”

Siinä vaiheessa Roland irrotti kätensä koskettimilta.

”Senkin pikku...”

Opettaja painoi monimutkaisella liikkeellä päänsä alas ja samanaikaisesti käänsi sitä niin, että hänen kasvonsa lähestyivät Rolandin kasvoja kaaressa, joka päättyi suudelmaan, pehmeään, pitkään suudelmaan, huulet kokonaan huulia vasten. Roland ei pannut vastaan, mutta ei osallistunutkaan. Kaikki vain tapahtui, ja hän antoi sen tapahtua eikä tuntenut sen aikana mitään erityistä. Hän alkoi käsittää tapauksen koko merkityksen vasta jälkeenpäin, kun kertasi kokemusta yksin mielessään. Itse tapahtumahetkellä opettajan huulet olivat hänen huulillaan ja hän vain istui turtana ja odotti että se loppuisi. Sitten tapahtui jotakin, häiriö joka laukaisi tilanteen. Korkean ikkunan takana näkyi äkillistä liikettä tai vilahtava varjo. Opettaja vetäytyi irti hänestä ja molemmat kääntyivät katsomaan ikkunan suuntaan. Kumpikin oli nähnyt tai väistönnyt liikahtuksen samaan aikaan näkökenttensä reunalla. Olivatko siellä jonkun kasvot, paheksuvat kasvot ja olkapään ääriiviiva? Ikkunaruudun takana näkyi kuitenkin enää vain resuisia pilvenriekaleita ja vähän talven sineä. Roland tiesi, että ulkopuolelta ikkuna oli niin korkealla, ettei isoinakaan ai-

kuinen ylettyisi siihen. Varmaan siellä oli häivähtänyt vain lintu, luultavasti kyyhkynen vanhan tallirakennuksen kyyhkyslakasta. Opettaja ja oppilas olivat nyt joka tapauksessa vetäytyneet syyllisen oloisina eroon toisistaan, ja vaikka Roland ei paljon mitään kaikesta ymmärtänytäkään, tiesi hän sentään sen verran, että heillä oli nyt yhteinen salaisuus. Tyhjä ikkuna oli tylysti muistuttanut heille, että ulkona oli maailma täynnä muita ihmisiä. Hän käsitti senkin, että olisi ollut epäkohteliaista nostaa käsi suulle helpottamaan haihtuvan kosteuden pistelevää tunnetta.

Opettaja kääntyi jälleen hänen puoleensa, katsoi syvälle silmiin ja puhui vakaalla, rauhoittavalla äänellä, josta saattoi päätellä ettei hän välittänyt tuon taivaallista muun maailman tungetteluista. Hän puki sanansa futuuriin, jotta nykyhetki tuntuisi tolkulliselta. Ja se myös tuntui. Roland ei ollut koskaan kuullut opettajan puhuvan yhtä pitkään.

”Roland, sinä täytät kolmen viikon päästä kaksitoista vuotta. Olen tarkistanut sen koulun kansliasta. Päivä osuu perjantaiksi, joka on talvilomaviikon aloituspäivä. Kuuntele tarkkaan. Syntymäpäiväsi jälkeisenä päivänä, sen jälkeen, kun olet syönyt kakkua ja juonut limonaatia kavereittesi kanssa tai mitä te pojat sitten ikinä teettekin, sinä tulet polkupyörällä minun luokseni Erwartoniin. Holbrookin suunnasta tullessa talo on heti seuraava pubin jälkeen tien oikealla puolella, ja siinä on vihreä ovi. Tulet lounasaikaan mennessä. Ymmärrätkö?”

Roland nyökkäsi, vaikkei ymmärtänyt yhtään mitään. Hänen pitäisi polkea pyörällä koko niemen poikki kapeita kujia ja kärrypolkuja pitkin aina opettajan kotikylään asti syömään, vaikka hän aivan yhtä hyvin voisi syödä koulussa. Se tuntui omituiselta. Kaikki tuntui omituiselta. Samalla, kaikes-

ta hämmennyksestä huolimatta tai juuri sen takia, hän halusi kovasti olla yksin ja päästä miettimään äskeistä suudelmaa ja sen tuottamia tuntemuksia.

”Lähetän sinulle muistutukseksi syntymäpäiväkortin. Vastedes saat pianotuntisi herra Clarelta, et minulta. Kerron hänelle, että sinä edistyt mainiosti. Ja nyt, nuori mies, nyt harjoitellaan molli- ja duuriskaaloja kahdella ylennysmerkillä.”

*

Helpompi kysyä minne kuin miksi. Minne hän meni? Kesti neljä tuntia ennen kuin Roland ilmoitti poliisille Alissan viestistä ja katoamisesta. Ystävät olivat sitä mieltä, että kaksi tuntia oli liikaa. Soita saman tien! Roland harasi vastaan, viivytteli. Eikä ainoastaan siksi, että hän halusi uskoa Alissan tulevan pian takaisin. Hän ei vain halunnut tuntemattomien ihmisten näkevän Alissan viestiä eikä myöskään halunnut virallista vahvistusta vaimonsa katoamiselle. Hämmästyttävää kyllä poliisi ilmaantui jo seuraavana päivänä puhelinsoiton jälkeen. Paikallisella konstaapelilla tuntui olevan kovat työpaineet. Hän kirjasi ylös muutamia yksityiskohtia, vilkaisi Alissan viestiä ja lupasi palata asiaan. Sen jälkeen ei tapahtunut mitään kokonaiseen viikkoon, jonka kuluessa Alissalta tuli neljä postikorttia. Rikostutkija saapui ennalta ilmoittamatta varhain eräänä aamuna pienellä poliisiautolla, jonka hän parkkeerasi sakkopaikalle talon eteen. Hän ei näyttänyt yhtään piittaavan kurajäljistä, joita hänen kengistään jäi eteisen matolle. Rikoskomisario Douglas Brownella oli pulleat, riippuvat posket kuin isolla ja ystävällisellä ruskeasilmäisellä koiralla. Hän istui kumarassa keittiön pöydän ääressä vastaapäätä Rolandia. Komisarion rystyset kasvoivat tummaa kar-

vaa, ja hänen valtavien kouriensa ulottuvilla olivat hänen muistikirjansa, postikortit ja Alissan tyynylle jättämä viesti. Hän ei ollut riisunut paksua päällystakkiaan, mikä sai hänet näyttämään entistä enemmän koiralta ja todellista kokoaan-kin muhkeammalta. Ympärillä levittäytyvässä kaaoksessa oli likaisia kuppeja ja lautasia, roskapostia, laskuja, puolityhjä tuttipullo ja sotkuiset jäänteet Lawrence aamiaisesta sekä tämän leukalappu. Yksi Rolandin ystävistä oli luonnehtinut tätä aikaa elämästä limaisiksi vuosiksi. Lawrence istui harvinaisen hiljaisena syöttötuolissaan ja tuijotti kauhunsekaisen ihmetyksen vallassa suunnatonta miehenkörilästä ja tämän luonnottoman leveitä harteita. Browne ei koko kohtaamisen aikana millään tavalla noteerannut vauvaa. Roland oli vähän loukkaantunut poikansa puolesta. Epäolennaista. Poliisin ruskeat silmät katsoivat pelkästään isää, jolta kyseltiin vakio-kysymyksiä. Avioliitto ei ollut erityisessä kriisissä – sen Roland sanoi kovemmallalla äänellä kuin oli aikonutkaan. Puolisoiden yhteiseltä pankkitililtä ei ollut nostettu rahaa. Oli koulujen loma-aika, joten vaimon työpaikalla ei tiedettäisi hänen lähdöstään. Hän oli ottanut mukaan pienen mustan matkalaukun. Hänellä oli vihreä takki. Tässä joitakin valokuvia, vaimon syntymäaika, vanhempien nimet ja osoite Saksassa. Vaimolla oli mahdollisesti ollut päässään baskeri.

Poliisi oli erityisen kiinnostunut Alissan uusimmasta kortista, joka oli lähetetty Münchenistä. Rolandin tietämän mukaan hän ei tuntenut sieltä ketään. Berliinistä kyllä, samoin Hannoverista ja Hampurista. Hän oli kotoisin luterilaisesta Pohjois-Saksasta. Kun Browne kohotti kulmiaan, Roland mainitsi, että München sijaitsee etelässä. Voi tietysti olla, että selitystä olisikin kaivannut Lutherin nimi. Komisario kuitenkin katsoi muistikirjaansa ja kysyi toista asiaa. Ei, Roland vas-

tasi, Alissa ei ollut koskaan ennen tehnyt mitään vastaavaa. Ja ei, Alissan passista hänellä ei ollut yksityiskohtaisia tietoja. Alissa ei myöskään ollut viime aikoina vaikuttanut masentuneelta. Hänen vanhempansa asuivat Nienbergissä, pienessä kaupungissa niin ikään Pohjois-Saksassa. Kun Roland oli soittanut heille muissa asioissa, oli käynyt ilmi, että Alissa ei ollut käynyt siellä. Roland ei ollut kertonut heille mitään. Alissan äiti, joka oli luonteeltaan kovin äkkipikainen, olisi lentänyt seinille jos olisi kuullut ainoan lapsensa tehneen jotain tällaista. Hylänneen perheensä. Ettäs kehtaa! Äiti ja tytär olivat riidoissa. Rolandin olisi kuitenkin ennen pitkää kerrottava sekä appivanhemmille että omille vanhemmilleen. Alissan kolme ensimmäistä korttia – Doverista, Pariisista ja Strasbourgista – olivat tulleet neljän päivän sisällä. Neljäs, Münchenistä lähetetty, oli tullut kaksi päivää edellisen jälkeen. Sen jälkeen ei ollut kuulunut mitään.

Komisario Browne tutkiskeli jälleen postikortteja. Jokaisessa sama viesti. *Kaikki hyvin. Älä huolehdi. Suukkoja Larrylle. xx Alissa.* Kortit olivat niin samanlaisia ja allekirjoitus niin rakkaudeton, että vaikutelma oli mieletön, ellei peräti vihamielinen. Kuin avunpyyntö, tai sitten jonkinlainen loukkaus. Sama sininen huopakynä, ei päiväyksiä, heikosti erottuvat postileimat, Doveria lukuun ottamatta samanlainen mittäänsanomaton siltanäkymä Seineltä, Reiniltä, Isarilta. Isoja jokia. Alissa ajautui vähitellen kohti itää, koko ajan kauemmas kotoa. Edellisenä yönä Roland oli juuri ennen nukahtamista nähnyt hänet Millais'n hukkuneen Ofelian hahmossa keinahtelemassa Isarin tyynessä puhtaassa vedessä ohi Pupperling Aun alastomien kylpijöiden, jotka loikoilivat kuin rantaan nousseet hylkeet joen ruohikkoisilla äyräillä; Alissa ajalehti selällään, pää edellä, kenenkään näkemättä hil-